

IV. ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ. СТИЛІСТИЧНІ ТА КОНТЕКСТУАЛЬНІ ВИЯВИ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Валентина Богатько

(м. Вінниця)

УДК 811.161.2'367.4:821.161.2.09 Стельмах

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ЗІ З'ЯСУВАЛЬНОЮ ПІДРЯДНОЮ ЧАСТИНОЮ В МОВОТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

У статті проаналізовано складнопідрядні речення зі з'ясувальною підрядною частиною, визначено можливий порядок розташування предикативної частини, її граматичні особливості, характер синтаксичного зв'язку між головною та підрядною частинами, засоби вираження цього зв'язку, а також звернено увагу на семантику дієслівних предикатів складнопідрядних речень з'ясувального типу.

Ключові слова: синтаксична одиниця, складнопідрядне речення зі з'ясувальною підрядною частиною, предикативна частина, дієслівний предикат, мова художньої літератури, індивідуальний стиль.

Постановка проблеми. У сучасній синтаксичній науці значну увагу дослідників зосереджено на вивченні речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці (Д. Х. Баранник, І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко, К. Г. Городенська, Н. В. Гуйванюк, П. С. Дудик, Н. Л. Іваницька, А. П. Загнітко, Л. І. Мацько, М. В. Мірченко, М. Я. Плющ, В. М. Русанівський, К. Ф. Шульжук та ін.). Комплексний підхід до вивчення синтаксичних одиниць дозволяє розглядати речення в його цілісності, багатогранності, а також сприяє усвідомленню сутності явищ, що мають суперечливе тлумачення в історії синтаксису. Це стосується і складнопідрядних речень, які на формально-граматичному, як і на семантико-синтаксичному рівнях детально вивчені й описані, але з позицій комунікативної організації потребують спеціального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню складнопідрядних речень присвячено чимало наукових праць. Вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних із вивченням складнопідрядних речень, зробили такі українські та російські мовознавці: на формально-граматичному рівні – Ф. І. Буслаєв, В. В. Виноградов, О. М. Пешковський, І. Г. Чередниченко; на структурно-семантичному – В. В. Бабайцева, С. П. Бевзенко, В. А. Белошапкова, І. Р. Вихованець, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітко, М. У. Каранська, М. Ф. Кобилянська, В. І. Кодухов, І. І. Слинько, Н. Ю. Шведова, К. Ф. Шульжук. У дисертаціях, що з'явилися в останні роки, детально проаналізовано окремі аспекти з'ясувальних складнопідрядних речень (О. Доценко, В. Зарицька, В. Орехов, А. Савченко, Р. Христіанінова). Складнопідрядні речення є найбагатшим типом складних речень щодо кількості формально-синтаксичних моделей і мають найбільш розгалужену сукупність засобів зв'язку (сполучників і сполучних слів) [4, с. 38]. Структурні моделі складних, а отже, і складнопідрядних, речень визначають кількість об'єднаних у їхньому складі предикативних частин, граматичні особливості цих частин, характер синтаксичного зв'язку між ними, засоби вираження цього зв'язку, можливий порядок розташування частин

[3, с. 280]. Отже, структурна модель складнопідрядних речень поєднує кілька ознак, на основі яких можна здійснювати їхню внутрішню формально-синтаксичну класифікацію.

На особливості функціонування різноструктурних синтаксичних одиниць у художніх текстах було зацентовано увагу в працях таких учених, як П. С. Дудик, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Єршова, А. П. Коваль, І. З. Петличний, О. Д. Пономарів. В українському мовознавстві здійснено цілу низку студій, у яких розкрито особливості мовної майстерності письменників щодо використання синтаксичних структур (І. Є. Грицютенко, С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, Н. М. Сологуб, З. Т. Франко та ін.).

До сьогодні мало досліджували складнопідрядні речення зі з'ясувальною підрядною частиною в прагматичному аспекті. Отже, без ґрунтовного комплексного аналізу складнопідрядних речень зі з'ясувальною підрядною частиною та поглибленого вивчення окреслених вище проблем не можна досягнути складну специфіку досліджуваних конструкцій.

Актуальність дослідження визначається потребою в узагальненні й систематизації наукового досвіду вивчення складнопідрядних речень зі з'ясувальною підрядною частиною в художньому тексті Михайла Стельмаха.

Мета статті - проаналізувати структурно-семантичні особливості функціонування складнопідрядних речень зі з'ясувальною підрядною частиною в мовотворчості Михайла Стельмаха.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) окреслити межі складнопідрядних речень зі з'ясувальною підрядною частиною й визначити їхнє місце в системі складнопідрядних речень української мови;

2) виокремити та проаналізувати складнопідрядні структури з підрядними з'ясувальними в художніх творах письменника;

3) виявити якісний та кількісний склад сполучних засобів, якими підрядні предикативні частини приєднуються до головної частини у творчій палітрі Михайла Стельмаха;

4) з'ясувати вплив семантики опорного слова головної частини та синтаксичних засобів зв'язку частин на формування семантики складнопідрядних речень з підрядними з'ясувальними в прозових творах Михайла Стельмаха.

Об'єктом дослідження є складнопідрядні речення зі з'ясувальною підрядною частиною в мовотворчості Михайла Стельмаха.

Предметом наукового аналізу є специфіка функціонування складнопідрядних речень зі з'ясувальною підрядною частиною в художньому тексті Михайла Стельмаха.

Виклад основного матеріалу. Вибір шляхів і способу художнього відображення дійсності залежить не лише від обдарованості письменника, а й від прилучення його до актуальних суспільно-естетичних проблем свого народу. В. В. Виноградов наголошував, що основною категорією у сфері лінгвістичного вивчення художньої літератури зазвичай визнається поняття індивідуального стилю, який трактує як своєрідну, історично зумовлену, складну єдність системи засобів і форм словесного вираження у її розвитку [2, с. 169].

Інтонаційна структура складних речень тісно взаємодіє із семантикою всіх одиниць мови, створюючи індивідуальний авторський ритм мовлення, употужнює смислову глибину задуму письменника.

«Синтаксичний арсенал» кожного письменника повинен мати достатню кількість засобів зображення, які сприяють виразному, емоційному, точному змалюванню події чи

явища [5, с. 57]. Такий «арсенал» може або вдосконалюватися впродовж усієї творчості письменника, поповнюватися новими граматичними формами, або від початку бути настільки всеохопним, що в ньому важко було б знайти місце для нових засобів. Яскравим прикладом переважання одного із типів синтаксичної конструкції, зокрема складнопідрядної зі з'ясувальною частиною, є синтаксис М. Стельмаха. Письменник особливо приваблює високою майстерністю художнього синтаксису. Він – один з найкращих майстрів, які вільно володіють складними ускладненими конструкціями, що характеризуються високою художністю. У системі синтаксису його художнього мовлення складні структури посідають вагоме місце. Пошуки нових синтаксичних форм вираження інформації, коли письменник уважає, що старі себе вичерпали, часто перешкоджають баченню того, що або можливості замінюваної одиниці використані не до кінця, або обрано помилковий напрям удосконалення [6, с. 89]. Залучення нових структур має супроводжуватися певними змінами в загальній синтаксичній ідеї письменника.

М. Стельмах у своїх прозових творах доводить, якою різноманітною буде його синтаксична система: він уводить до функціонування по кілька семантико-граматичних типів однієї синтаксичної конструкції [8, с. 76]. Письменник закладає можливості вдосконалення обраної синтаксичної конструкції та подає шляхи цього вдосконалення. Саме в можливостях удосконалення, у тому, наскільки вони широкі та потужні, виявляється життєздатність цих конструкцій.

Складнопідрядними реченнями з підрядним з'ясувальним називаємо такі речення, «головна частина яких характеризується структурною й семантичною неповнотою, що компенсується підрядною частиною, котрою розкривається зміст певного слова (рідше сполучення слів) у головному реченні: *І снилось [що снилось?], як гаряче дихають дні* (А. Малишко); *Я стою у вечоровій тиші, слухаю, як дихає земля* (М. Луків)» [7, с. 268].

Система складнопідрядних речень у мовотворчості М. Стельмаха є складним явищем, яке базується на різноманітності типів конструкцій. Складнопідрядні речення в мовотворчості М. Стельмаха проходять повний семантико-граматичний та емоційно-стилістичний відбір. Він, власне, серед усіх типів підрядних частин вибирає тільки ті, які, на його думку, найвиразніші. Письменник насамперед використовує підрядні частини з'ясувального типу: *Упала на розбиту вербу і тільки тепер почула, що з розірваних пальців цебенить кров* (12, с. 346).

В організації внутрішньо-синтаксичної структури складнопідрядного речення як комунікативної одиниці важливу роль відіграють такі мовні засоби, як сполучники підрядності та сполучні слова. Вони є визначальною ознакою складнопідрядного речення [14, с. 34]. Сполучники підрядності та сполучні слова – це найважливіші засоби зв'язку підрядного речення з головним у складнопідрядному реченні зі з'ясувальним підрядним. Саме вони граматично підпорядковують одну частину складного речення іншій і значною мірою зумовлюють специфіку семантико-граматичної залежності підрядного речення від головного.

Сполучники підрядності і сполучні слова – найбільш виразні формальні показники підрядного зв'язку частин складного речення. Сполучники підрядності та сполучні слова на синтаксичному рівні об'єднує одна спільна функція – бути засобом зв'язку підрядного речення з головним; інші ж ознаки, зокрема лексико-морфологічна природа і семантико-синтаксичні функції, у сполучників і сполучних слів різні. Принципова ж різниця між сполучниками підрядності та сполучними словами, на думку М. М. Богдана, у тому, що

сполучники підрядності лише зв'язують підрядні частини з головними, не беруть участі в організації внутрішньосинтаксичних зв'язків підрядного речення і не є членами речення, а сполучні слова не лише приєднують підрядне речення до головного, а й беруть участь у внутрішній організації підрядного речення, тобто вступають у семантико-синтаксичні зв'язки з іншими словами і як повнозначні слова виконують функції певних членів підрядного речення [1, с. 70].

В аналізованих творах Михайла Стельмаха виявлено, що для оформлення конструкцій з'ясувального типу автор надав перевагу асемантичним сполучникам. Речень із семантичними сполучними засобами виокремлено меншу кількість. Такий розподіл типів сполучних засобів не випадковий, адже специфіка речень з'ясувального типу полягає в тому, що основний акцент роблять на семантичному «розширенні» дієслова-предиката, сполучники ж виконують у реченні додаткову стилістичну функцію. Підрядна з'ясувальна частина подає різну інформацію, яка конкретизує головну частину, доповнює її зміст. Асемантичні сполучні засоби виконують, крім синтаксичної, і семантико-граматичну функцію, унаслідок чого визначальність семантичної ролі опорного дієслова-предиката знижується.

Основними асемантичними сполучними словами, які використав Михайло Стельмах, є **що** і **який**. Сполучне слово **що** виявляє полісемічність щодо своїх функцій і переважає у формах називного та знахідного відмінків, а в інших відмінках уживається зрідка. У з'ясувальному складнопідрядному реченні сполучне слово **що** займає позицію суб'єкта чи об'єкта думки: *Він чув її подих, чув довірливий трепет молодості, калиновий хміль її кіс і не знав, що з ним робиться і що йому треба робити* (10, с. 14); *Віджартувувалась Оксана і лебідкою проходила між захланністю тих, що з потом і брудом греблись до багатства* (10, с. 11); *Не раз ця тривога материнства передчасно підштовхує дівчину до того, що не стало коханням* (10, с. 11); *І хтось же повинен прийти звідити, сказати неказане, розбудити те, що вже, немов дитя, похлило ворухилося під серцем* (10, с. 11); *І не знати, що було сильнішим* (10, с. 26).

Стрижневим асемантичним сполучником у складнопідрядних конструкціях з'ясувального типу виявлено сполучник **що**: *Тепер Оксана почула, що і в ній стрепенулася не тільки жіноча жалість* (11, с. 127); *Чував, що ти з життя робиш патолоч та дуже рознуровуєш варги і судиш словом людей* (10, с. 28).

Меншою мірою в складнопідрядних реченнях з'ясувального типу реалізовано сполучники **як** і **щоб**. Порівняно зі сполучником **що**, сполучник **як** – менш уживаний. Він презентує уточнення й ототожнення змісту предикатів в аспекті констатації з відтінком якісно-обставинного значення, уживається тоді, коли з'ясування дії або стану супроводжується характеристикою, зосереджується увага на способі їхнього вияву. Конструктивні можливості сполучника **як** досить обмежені: за його допомогою поєднуються підрядна частина з опорним словом на позначення сприймання, відчуття, мислення в головному реченні: *Старий дзвонар одного давнього вечора розповідав, як десь дівчата дзвонами привертали парубочі серця* (10, с. 16); *Відродно було старому дивитись, як нерівно дихає вся криничка і наспівно перечищає води* (11, с. 224).

Якщо сполучник **що**, як стверджує М. М. Пешак, у своєму значенні містить відтінок констатації, ствердження (хоча інколи виникає семантика невпевненості, невизначеності, але вона зумовлена опорним словом), то сполучник **щоб** вживають, коли підрядна частина містить інформацію про бажане, можливе за певних умов, передбачуване [9, с. 121].

К. Ф. Шульжук указує на відтінки бажаності, спонукання, ірреальної модальності [15, с. 276]. Складнопідрядні речення з'ясувального типу зі сполучником **щоб** набувають відтінку спонукання, бажаності, повинності тощо: *А ви хочете, щоб усі наші предковічні нуждарі вибилися у люди* (10, с. 13). *І цього було досить, щоб повеселішати дівчині й спокійніше поспішити зі своєю самотиною до своєї самотини* (10, с. 18).

Отже, сполучники підрядності й сполучні слова значною мірою зумовлюють і конкретизують семантико-структурні особливості складнопідрядних речень. Проте потрібно мати на увазі, що при визначенні типу підрядного речення не в усіх випадках можна опиратися на семантику слів, які виступають засобом зв'язку підрядного речення з головним. Це залежить передусім від значення сполучників і сполучних слів.

Семантико-синтаксичні особливості складнопідрядних з'ясувальних речень спричиняють модифікації граматичних особливостей опорних слів. Дослідники С. Шабат-Савка та В. Куць указують, що «синтаксична сполучуваність підрядних з'ясувальних речень обмежується певними семантичними групами дієслів, лексична природа яких передбачає потребу в поясненні, конкретизації їхніх значень» [13, с. 247]. Оскільки найчастіше опорними виступають дієслова, то інші частини мови, що виконують ці функції і вжиті в такій позиції, частково переходять у так звані синтаксичні дієслова. Опорними словами слугують дієслова певних семантичних груп, предикативні прислівники, прикметники, віддієслівні й співвідносні з дієсловами іменники: *От увесь світ побачить, що ви перший, перед ким я відкрилась* (10, с. 19).

Семантична організація складнопідрядних речень з'ясувального типу в мовотворчості Михайла Стельмаха зумовлена семантикою опорного дієслова-предиката, що вказує на:

1) **внутрішній стан особи** (вірити, дивуватись, підозрювати, відчувати, боятись тощо): *Стьопочка теж хоче перевірити, звідки він прийшов сюди* (10, с. 193); *Бойся, що око моє попасться на твоєму личку?* (10, с. 15); *Дівчина злякалася, що ці руки можуть одлетіти од неї* (10, с. 19);

2) **волевиявлення, спонукання до дії** (хотіти, бажати, воліти і под.): *А як ви хочете, щоб усі наші предковічні нуждарі вибилися у люди* (10, с. 13); *Так хотілося, щоб ніхто не побачив її* (10, с. 16);

3) **мовлення** (розповідати, казати, говорити, повідомляти тощо): *Не вам говорити, що дух нашого селянина ще не звільнився від страху перед природою, від страху за завтрашній день* (10, с. 146); *Вони кажуть, що від перших півнів неодмінно треба постояти до третіх* (10, с. 176);

4) **мислення** (думати, гадати, знати, міркувати, розуміти та ін.): *Тоді вона і в думці не мала, що віддасться за Лавріна* (10, с. 186); *Еге, не знала ти, кому свою голову віддасиш* (10, с. 295); *Ніхто ще з них не знає, що таке війна* (10, с. 292) *Він розумів, що не для нього зросла така краса* (10, с. 12); *А хіба я знав, що ти будеш харизмичати у німецького полизача Скоропадського?* (10, с. 24); *Отоді, лежачи між життям та небуттям, мав час подумати, що таке суєта суєт* (10, с. 26); *Хіба забувся, що слово – є бог, а не суд?* (10, с. 28); *Оксана дізналась, що Ярослав має виїжджати з села* (10, с. 15);

5) **сприймання, відчуття** (бачити, чути, слухати, приглядатися і под.): *Сичали ті, які помічали, що жодні парубоцькі очі не оминають Оксанине личко і стан* (10, с. 11); *От увесь світ бачить, що ви перший, перед ким я відкрилась* (10, с. 19); *І виразно відчув, як щось повернулось у його душі* (10, с. 28).

Аналіз семантики дієслівних предикатів складнопідрядних речень з'ясувального типу засвідчує: у прозових художніх творах письменника визначальними є конструкції з опорним дієсловом-предикатом головної частини на позначення мислення, внутрішнього стану особи. Меншою мірою в прозових художніх творах Михайла Стельмаха вжито з'ясувальні складнопідрядні речення з дієсловами-предикатами на позначення мовлення, волевиявлення, спонування до дії. Домінанта семантики сприймання та відчуття пов'язана зі специфікою ідіостилю автора.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Отже, дослідження структурно-семантичної організації складнопідрядних речень з'ясувального типу дало змогу встановити, що найчастіше письменник використовує асемантичний сполучник *що*, меншою мірою - сполучники *як* і *щоб*. Семантичною специфікою з'ясувальних складнопідрядних синтаксичних одиниць є функціонування в них опорних дієслів-предикатів на позначення *мислення, внутрішнього стану особи*, що вносять у текст елементи психологізму, зумовлюють більшу інформативну насиченість. Опорні слова на позначення *мовлення, волевиявлення, спонування до дії* виявлено меншою мірою. Їхнє використання уможливило формування й передачу в тексті експресивності мовлення, вираження прагматичної семантики.

Перспективу подальших розвідок з обраної теми вбачаємо в дослідженні складних синтаксичних одиниць нерозчленованої структури як прикметних рис ідіостилю письменника на матеріалі інших його творів. Такий аналіз дасть змогу виявити синтаксичне багатство й майстерність прози Михайла Стельмаха, мозаїку синтаксичних засобів вираження художнього викладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан М. М. Сполучники і сполучні слова як засоби зв'язку частин складнопідрядного речення / М. М. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 1. – С. 69–75.
2. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – Москва : Гослитиздат, 1959. – 616 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис:[підручник] / Іван Романович Вихованець. – Київ : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / Іван Романович Вихованець. – Київ : Наук. думка, 1992. – 224 с.
5. Гриценко П. Ю. Уроки майстра : Про мову творів М. Стельмаха / П. Ю. Гриценко // УЛМШ. – 1982. – № 11. – С. 55–59.
6. Гуйванюк Н. В. Кореферентність синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 88-96.
7. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – Київ : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
8. Марич С. М. Складне синтаксичне утворення як синтаксична форма української мови (на матеріалі творів Михайла Стельмаха) / С. М. Марич // Нова філологія. – 2001. – № 2. – С. 68-80.
9. Пещак М. М. Комунікативний синтаксис / М. М. Пещак. – Київ : Довіра, 2000. – 150 с.
10. Стельмах М. П. Чотири броди : Роман / М. П. Стельмах. – Київ : «Рад. письменник», 1979. – 527 с.
11. Стельмах М. П. Твори в 7-ми томах : Т.6. Чотири броди : Роман. Ч.1, Ч.2. / М. П. Стельмах – Київ : Дніпро, 1973. – 606 с.
12. Стельмах М. П. Вибрані твори / М. П. Стельмах; Передмова М. Ткачука. – Київ : Сакцентр Плюс, 2005. – 736 с.

13. Шабат-Савка С. Семантика питальності та її реалізація у структурі складного речення / С. Шабат-Савка, В. Куць // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. – 2008. – Вип. 428-429. – С. 244–250.

14. Шульжук К. Ф. Ускладнені складнопідрядні речення в сучасній українській мові / К. Ф. Шульжук // УМЛШ. – 1983. – № 9. – С. 34–39.

15. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – Київ : ВЦ «Академія», 2004. – 316 с.

Богатько В.В. Особенности функционирования сложноподчиненных предложений с изъяснительной подчинительной связью в художественных произведениях Михаила Стельмаха

В статье проанализированы сложноподчиненные предложения с изъяснительной подчинительной связью, определен возможный порядок расположения предикативной части, ее грамматические особенности, характер синтаксической связи между главной и подчинительной частями, средства выражения этой связи, а также обращено внимание на семантику глагольных предикатов сложноподчиненных предложений изъяснительного типа.

Ключевые слова: синтаксическая единица, сложноподчиненное предложение с изъяснительной подчинительной связью, предикативная часть, глагольный предикат, язык художественной литературы, индивидуальный стиль.

Bogatko V. Features of functioning of complex sentences with an exploratory contracting part in the Mykhailo Stelmakh's linguistics

The article analyzes the complex sentences with an exploratory contracting part in the Mykhailo Stelmakh's linguistics. It is paid attention to the fact that the system of complex sentences in the M. Stelmakh's linguistics is the complex phenomenon, which is based on a variety of types of constructions, among which separated complex sentences with an exploratory contracting part. The complex sentences with an exploratory contracting part Sophisticated sentences in the M. Stelmakh's linguistics pass a complete semantic and grammatical, emotional and stylistic selection.

It is proved that in the organization of the internal-syntactic structure of the complex sentence as a communicative unit, such language means, as subordinate conjunctions and connecting words, play an important role. It is noted that they are the defining feature of a complex sentence. It is indicated that such conjunctions and connectives means grammatically subordinate one part of the complex sentence to another and to a large extent determine the specificity of the semantic-grammatical dependence of the subordinate sentence from the principal.

It was discovered that the author preferred an unsemantic conjugation to design structures of an exploratory type. Unsemantic connectives means have semantic-grammatical function, in addition to the syntactic, and as a result the semantic role of the leading verb-predicate decreases.

The conjunction "that" is the main unsemantic conjunction of complex sentences with an exploratory contracting part.

According to our observations, it was found that in the complex sentences with an exploratory contracting part the conjunction "as" and "in order to" are implemented to a lesser extent. The conjunction "as" is less used than "in order to". It presents the refinement and identification of the content of predicates in the aspect of the statement with an undertone of qualitative and circumstantial meaning, it is used when the determination of action or state is

accompanied by a characteristic, the attention is focused on the way of their manifestation. The constructive possibilities of the conjunction “as” are rather limited: it joins the contracting part with the reference word on the notation of perception, feeling, thinking with the main sentence.

The main unsemantic conjunctive words that are used by M. Stelmakh are “that” and “which”. A conjunctive word “that” exhibits polysemicity in relation to its functions and prevails in the forms of the nominative and accusative cases but in other cases it is used occasionally. In the exploratory complex sentence, the connecting word occupies the position of the subject or object of thought.

It is determined that the semantic organization of complex sentences of the clarifying type in the M. Stelmakh’s linguistics is due to the semantics of the basic verb-predicate, indicating the internal state of the person, the expression of will, the induction to action, speech, thinking, perception, and feeling.

The research of the structural-semantic organization of complex sentences of the clarifying type made it possible to establish that the writer uses an unsemantic conjunction “that” often, “in order to” is used less. The semantic specificity of the clarifying complex syntactic units is the functioning of the supporting predicate verbs in them in the designation of thinking, the internal state of the person, introducing into the text the elements of psychology, predetermine greater informative saturation. The supporting words to the notation of speech, the expression of will, and the inducement to action are revealed to a lesser extent. Their use made possible the formation and transmission in the text expressiveness of speech, the expression of pragmatic semantics.

Key words: syntactic unit, a complex sentence with an exploratory suborder, a predicative part, a verb predicate, a language of fiction, an individual style.

Статтю подано до редколегії 27.04.2017

Оксана Годз
(м. Київ)

УДК 811.161.2

ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ ОДНОСКЛАДНИХ ПРИСЛІВНИКОВИХ РЕЧЕНЬ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ М. СТЕЛЬМАХА)

У статті визначено семантичні та формально-диференційні ознаки головного члена односкладних прислівникових, речень схарактеризовано односкладні прислівникові речення як окремий тип речень за морфологічним вираженням його головного члена, виокремлено основні значеннєві різновиди прислівникових речень із семантикою внутрішнього стану в українській мові, з’ясовано семантичне наповнення прислівникової частини їхнього складеного головного члена, встановлено параметри формально-синтаксичної структури односкладних прислівникових речень зі значенням внутрішнього стану.

Ключові слова: односкладні прислівникові речення, прислівникова частина складеного головного члена, значеннєві різновиди односкладних прислівникових речень, предикати внутрішнього стану, суб’єкт внутрішнього стану.